

A.1.1.β.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΥ ΠΠΧΣΑΑ

Γενικά

Διευκρινίζεται ότι, στους πίνακες που ακολουθούν το κείμενο της αξιολόγησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ κάθε θεματικής ενότητας:

- στην πρώτη στήλη καταγράφονται οι κατευθύνσεις (κάθε μια ξεχωριστά) του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν στην κάθε θεματική ενότητα,
- η δεύτερη στήλη αφορά στον βαθμό αξιολόγησης της σημαντικότητας και συνάφειας της στρατηγικής κατεύθυνσης με τα υπερκείμενα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και τις εθνικές πολιτικές και πολιτικές στο επίπεδο της περιφέρειας,
- η τρίτη στήλη αναφέρεται στο βαθμό αξιολόγησης της εφαρμογής της στρατηγικής κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ, ενώ
- στην τέταρτη στήλη καταγράφονται οι διαφορές – αποκλίσεις που έχουν προκύψει από τα νεώτερα στοιχεία και τις τάσεις – προοπτικές τους, σε σχέση με την κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ, και
- στην τελευταία στήλη γίνονται παρατηρήσεις και σχόλια (πολύ συνοπτικά) ως προς τυχόν ερμηνείες των αποκλίσεων, αλλά και ως προς τον βαθμό συνάφειας / συνέργειας της κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ, με τυχόν ανάλογες κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ, των ΕΠΧΣΑΑ, νεώτερων ευρωπαϊκών, εθνικών πολιτικών, τυχόν νεώτερων πολιτικών και προγραμμάτων στο επίπεδο της περιφέρειας, με όλα τα παραπάνω σε συσχέτιση με την συγκεκριμένη αξιολόγηση της εφαρμογής της κάθε κατεύθυνσης.

Το κείμενο αυτού του κεφ. Α.1.1.β.2 έγινε προσπάθεια να είναι περιεκτικό, οδηγώντας άμεσα σε συμπεράσματα και αποφεύγοντας, κατά το δυνατόν, επαναλήψεις όσων έχουν καταγραφεί στα κεφ. Α.1.1.α.1 έως Α.1.1.α.6 της μελέτης και έχουν αξιολογηθεί στο κεφ. Α.1.1.β.1.

Για την οικονομία του κεφ. Α.1.1.β.2 ακολουθείται η εξής σειρά ανά θεματική ενότητα:

- Αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ ανά θεματική ενότητα
- Περιγραφή διαπιστώσεων και εκτιμήσεων που απορρέουν από την αξιολόγηση ανά θεματική ενότητα και διατύπωση των προοπτικών χωρικής ανάπτυξης
- Υπόδειξη των μέτρων, των προγραμμάτων, πρωτοβουλιών, δράσεων και ενεργειών που απαιτούνται καθώς και οι ενέργειες που αντίκεινται ή δεν εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις σε κάθε θεματική ενότητα του ΠΠΧΣΑΑ
- Εντοπισμός και τεκμηρίωση των σημείων αναθεώρησης – εξειδίκευσης του ΠΠΧΣΑΑ
- Διατύπωση ανά θεματική ενότητα των προοπτικών για την αειφορική ανάπτυξη της περιφέρειας.

Σημειώνεται ακόμη ότι “η οικονομική συγκυρία” και “οι δυνατότητες χρηματοδότησης” είναι δύο παράμετροι – μεταβλητές που επηρεάζουν καθοριστικά τον βαθμό αξιολόγησης των κατευθύνσεων κάθε θεματικής ενότητας του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ, των πορισμάτων / μέτρων / ενεργειών που θα διατυπωθούν και των προοπτικών για την αειφορική ανάπτυξη της περιφέρειας. Για τον λόγο αυτό η αναφορά στις δύο αυτές αλληλοεξαρτώμενες παραμέτρους προηγείται της αξιολόγησης της εφαρμογής των κατευθύνσεων (των θεματικών ενότητων) του ΠΠΧΣΑΑ αποτελώντας τον καθοριστικό παράγοντα όχι μόνο της αξιολόγησης αλλά και της επιλογής των κριτηρίων και σημείων αναθεώρησής του.

Ειδικά οι δύο πρώτες θεματικές ενότητες: α) χωροταξική ένταξη της περιφέρειας στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο και β) προτεινόμενο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της περιφέρειας αξιολογούνται μαζί. Ο λόγος για τον οποίο και στον πίνακα και στο κείμενο που ακολουθεί αξιολογούνται μαζί οι στρατηγικές κατευθύνσεις και των δύο αυτών ενότητων είναι η αποφυγή συνεχών επαναλήψεων, διότι οι συγκεκριμένες κατευθύνσεις (του ΦΕΚ 25297/9-10-2003 του ΠΠΧΣΑΑ) είναι οι ίδιες και στις δύο θεματικές ενότητες (όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό με απλή ανάγνωση των κεφ. Α και Γ1 του άρθρου 3 του πιο πάνω ΦΕΚ).

2.0 Η οικονομική συγκυρία – δυνατότητες χρηματοδότησης

Η πρωτοφανής οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα (με προβληματικά υψηλούς δείκτες στο δημόσιο χρέος, στο έλλειμμα, στο εμπορικό ισοζύγιο και χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας) καθιστά δύσκολο, βραχυπρόθεσμο, για την οικονομία της να περάσει στη φάση της ανάκαμψης και μάλιστα σε ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ πριν το 2006-7, για τον λόγο ότι στη βάση της είναι μια κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οποία κατά ορισμένους οικονομολόγους μετεξελίχθηκε σε κρίση του ευρώ (ενώ κατά την γνώμη άλλων οικονομολόγων συνιστά κρίση θεσμική της Ε.Ε. με τις οικονομίες των μελών της να μην συγκλίνουν, αλλά να αποκλίνουν παρά τους στόχους για οικονομική και κοινωνική σύγκλιση), με κύριο πυρήνα της κρίσης τις χώρες – οικονομίες του ευρωπαϊκού νότου, έχοντας ως αιχμή τον πιο αδύνατο κρίκο, την ελληνική οικονομία.

Το διευρυνόμενο με τις 10ετίες άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα στην κατανάλωση και την παραγωγή, στις εισαγωγές και τις εξαγωγές, στην αδήλωτη κερδοφορία και στην παραγωγική εργασία, στην με τα χρόνια εντεινόμενη φοροδιαφυγή και την μεγέθυνση της γραφειοκρατίας είναι συνέπειες και αντανάκλασεις ενός μοντέλου ανάπτυξης που με την παρέλευση 10ετιών αντιμετωπίζει πολυσύνθετα προβλήματα παρά τις διάφορες εξαγγελλόμενες πολιτικές για την βιώσιμη ή αειφόρο ανάπτυξη.

Για την πραγματική βιώσιμη ανάπτυξη (που θα απευθύνεται και στις επόμενες γενιές), στην υπάρχουσα διεθνή συγκυρία, προοπτική μπορεί να υπάρξει, αλλά με επίπονες συντονισμένες προσπάθειες, δράσεις, ενέργειες και αποτελέσματα που θα καταστήσουν σταδιακά την οικονομία και την παραγωγή ανταγωνιστική και ποιοτική, σ' ένα σχεδιασμένο χωρικό περιβάλλον, που να αναδεικνύει τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα (φυσικά, πολιτιστικά, παραγωγικά), στις διάφορες χωρικές του ενότητες (από τις μεγαλύτερες ως τις τοπικές), με βάση τις αρχές και κατευθύνσεις της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

Είναι σαφές ότι η κύρια ερμηνεία, ιδιαίτερα για τις καθυστερήσεις στη χρηματοδότηση των περισσότερων έργων και δράσεων που προβλέπονται από το ΠΠΧΣΑΑ στην ΠΔΕ, συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τις δυσλειτουργίες, τις μειώσεις δαπανών, τις ελλείψεις χρηματοδοτήσεων, τις ανασφάλειες και τα προβλήματα δανειοδοτήσεων των εταιρειών κ.ο.κ., τα οποία συσσωρεύτηκαν την περίοδο της ύφεσης και κυρίως της μεγάλης κρίσης της ελληνικής οικονομίας. Όπως διαπιστώθηκε και από την προηγούμενη αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης, των νεότερων του 2000 στοιχείων και των προοπτικών τους, υπάρχουν δύο υποπερίοδοι με τελείως αποκλίνουσες αξιολογήσεις στις περισσότερες θεματικές ενότητες και επιμέρους σημεία:

- i) η πρώτη μέχρι το 2007 η οποία εμφανίζει μια συνεχόμενη ανοδική πορεία των αναπτυξιακών δεικτών (αν και μετά το 2005 οι ρυθμοί βαίνουν μειούμενοι) και αντίστοιχη ικανοποιητική προώθηση και πορεία των αναπτυξιακών έργων (κυρίως μεταφορικών υποδομών) και
- ii) η δεύτερη περίοδος 2008-2012 με συνεχή πτώση των αναπτυξιακών δεικτών και στασιμότητα ή μεγάλη επιβράδυνση των αναπτυξιακών έργων και προγραμμάτων, ιδιαίτερα από το 2010 και μετά (αρχή της μεγάλης κρίσης).

Οι παραπάνω αποκλίνουσες γενικές αξιολογήσεις των δύο υποπεριόδων, η μια πριν και η άλλη μετά την περίοδο της ύφεσης και της επακόλουθης οικονομικής κρίσης, **τεκμηριώνει την εκτίμηση της καθοριστικής επιρροής που είχε η τελευταία σε όλους τους σχετικούς δείκτες.**

Ανάλογη εικόνα και διαπιστώσεις διακινδυνεύουμε να υποθέσουμε εκ των προτέρων ότι χαρακτηρίζουν και τις αξιολογήσεις της εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ ανά θεματική ενότητα. Ωστόσο, οι αναμφισβήτητες αρνητικές επιπτώσεις που έχει η εξαιρετικά δύσκολη οικονομική και κοινωνική συγκυρία στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας μπορούν να γίνουν και η αφορμή για να συνειδητοποιήσουμε την σημασία και αξία ορισμένων κρίσιμων παραμέτρων της βιώσιμης χωρικής και οικονομικής ανάπτυξης που σχετίζονται άρρηκτα με την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Ένα από τα παραδείγματα που ήδη αναφέρθηκαν είναι ότι στην ΠΔΕ (και πιθανόν όχι μόνο σ' αυτή) παρουσιάζονται ισχυρές ενδείξεις από ορισμένους δείκτες ότι η γεωργία και η κτηνοτροφία προσφέρουν το τελευταίο διάστημα εργασιακό καταφύγιο απέναντι στην οικονομική αβεβαιότητα, ιδιαίτερα στις δυναμικές ζώνες του πρωτογενή τομέα της ΠΔΕ. Σε μια συγκυρία που η εξωστρέφεια και ενίσχυση του εξαγωγικού τομέα παράλληλα με την αύξηση (ποιοτική και ποσοτική) της εγχώριας παραγωγής, που μπορεί να συνεισφέρει στη μείωση των εισαγωγών προϊόντων, μπορούν να αναδειχθούν σε κρίσιμους παράγοντες επιβίωσης για την οικονομία της περιφέρειας, αλλά και της χώρας γενικότερα.

Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις εξαγωγικές επιδόσεις ορισμένων προϊόντων (όπως για παράδειγμα τα τρόφιμα και τα ποτά) σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασμένα από τον ΟΠΕ, για τον πρώτο μήνα του 2011, οι εξαγωγές του κλάδου αυτού αυξήθηκαν κατά 26% σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο.

Αντίστοιχα, από τα νεότερα στοιχεία του κεφ. Α.1.1.6-1 καταγράφηκαν και άλλα παραδείγματα ορισμένων πιο ορθολογικών χωρικά και λιγότερο δαπανηρών επιλογών, οι οποίες δεν είχαν προωθηθεί στις "καλές" εποχές και φαίνεται να υιοθετούνται με λιγότερο πολιτικό και κοινωνικό κόστος στην δύσκολη οικονομική συγκυρία, όπως: α) η μεταρρύθμιση στην αυτοδιοίκηση (καλλικράτειοι δήμοι και αυτοδιοικητικές περιφέρειες), β) ανάλογες κινήσεις και προσπάθειες σε διάφορους τομείς της διοίκησης, γ) η έμφαση στην αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου της περιοχής μέσω της ήδη δυναμικής αύξησης επενδύσεων στην αξιοποίηση των ΑΠΕ και της διαφαινόμενης προοπτικής αύξησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με έμφαση στις μειονεκτικές περιοχές της ορεινής ενδοχώρας αλλά και δ) ακόμη σημαντικότερες εκδηλώσεις αλληλεγγύης μέσα από την ίδια την κοινωνία και τους κοινωνικούς φορείς.

2.1 Θέση και ρόλος της Π.Δ.Ε. στο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο – Πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της περιφέρειας

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται με περιεκτικό τρόπο η αξιολόγηση της κάθε κατεύθυνσης του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ που περιέχεται στις δύο παραπάνω αλληλένδετες θεματικές ενότητες. Η αξιολόγηση αυτή στηρίζεται τόσο στην προηγούμενη αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της, της ίδιας θεματικής ενότητας του κεφ.Α.1.1.β.1.1, όσο και στα νεώτερα στοιχεία που καταγράφησαν (στο κεφ.Α.1.1.α.6-2: Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας), σε συνάρτηση επίσης (με την συνάφεια ή μη) με τις σχετικές κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ και των άλλων εθνικών πολιτικών που σχετίζονται με τους αναπτυξιακούς άξονες και πόλους και τις μεγάλες μεταφορικές υποδομές.

Η πρώτη στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ είναι η αναβάθμιση της ευρωπαϊκής και διεθνούς ακτινοβολίας της περιφέρειας. Με βάση τα νεώτερα του 2003 στοιχεία η Π.Δ.Ε. δεν έχει αναβαθμίσει την αναπτυξιακή της θέση (ανήκει στον αμιγή στόχο 1 – Σύγκλιση). Με στοιχεία του 2008, βρίσκεται στην 26^η θέση με 72,8 μονάδες στο κ.κ. ΑΕΠ σε ΜΑΔ (σε ποσοστό ΕΥ27=100), ανάμεσα στις 84 πιο «φτωχές» περιφέρειες του στόχου «Σύγκλιση» με το χαμηλότερο ΑΕΠ κατά κάτοικο.

Για τους πιο πάνω λόγους η εφαρμογή της συγκεκριμένης κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ αξιολογείται ως μικρή (βαθμός 1), ωστόσο εκτιμάται ότι με την οικονομική ανάκαμψη υπάρχουν οι δυνατότητες και προοπτικές η θέση της περιφέρειας να βελτιωθεί αισθητά με προϋπόθεση την ολοκλήρωση και λειτουργία των μεγάλων αναπτυξιακών έργων.

Η αναβάθμιση της περιφέρειας ως νότιας δυτικής πύλης της χώρας (ως προς την κ. Μεσόγειο και την Ε.Ε.) και ως κεντρικός πόλος στον αναπτυξιακό άξονα Αδριατικής-Ιονίου που αποτελεί την δεύτερη στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ εκτιμάται ότι έχει προωθηθεί μέχρι τώρα σε μέτριο βαθμό με βάση τα εξής νεώτερα δεδομένα:

- Ολοκλήρωση των έργων και της λειτουργίας του λιμένα στο Πλατυγιάλι ως ελεύθερης εμπορευματικής ζώνης αλλά μεγάλες καθυστερήσεις στην ενεργοποίηση της ΝΑΒΙΠΕ Αστακού
- Μη ολοκληρωμένη λειτουργία του νέου λιμένα της Πάτρας μόνο ως επιβατικού με μεγάλες καθυστερήσεις στην έναρξη των έργων του εμπορικού τμήματος του λιμένα
- Λειτουργία των ζευξέων Ρίου-Αντιρρίου και Ακτίου-Πρέβεζας της παράκαμψης (μεγάλης-περιμετρικής) της Πάτρας, της παράκαμψης του Αγρινίου ενώ είναι υπό κατασκευή (με καθυστερήσεις) η παράκαμψη της Αμφιλοχίας, το τμήμα του ΠΑΘΕ Κόρινθος-Πάτρα και η σύνδεση του Πλατυγιαλίου με Ιόνια οδό.
- Μεγάλες καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση του δυτικού αναπτυξιακού άξονα και στο τμήμα της Ιονίας οδού και αυτού της Ολυμπίας Οδού και ακόμη μεγαλύτερες στη μελέτη και υλοποίηση του δυτικού σιδηροδρομικού άξονα, αλλά και του σιδηροδρομικού ΠΑΘΕ στο τμήμα Ροδοδάφνη-Πάτρα.

Ειδικότερα η στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για αναβάθμιση της διεθνούς-ευρωπαϊκής ακτινοβολίας της Π.Δ.Ε. ως κόμβου συνδυασμένων μεταφορών, εμπορευματικού, διαμετακομιστικού και επικοινωνιακού κόμβου θεωρείται ότι έχει προωθηθεί σε μικρό έως μέτριο βαθμό (σύμφωνα και με τα στοιχεία και αξιολογήσεις των κεφ.Α.1.1.α.6-2 και Α.1.1.β.1.1.) υπενθυμίζοντας ότι η εμπορευματική ζώνη στο Πλατυγιάλι ήδη λειτουργεί, ενώ αντίθετα στην Πάτρα δεν έχουν ξεκινήσει τα έργα για το εμπορευματικό τμήμα του λιμανιού, ούτε έχει καν χωροθετηθεί **εμπορευματικό κέντρο** στην ευρύτερη ζώνη του λιμένα (το οποίο είναι απαραίτητο) και με δεδομένες και τις καθυστερήσεις των αναπτυξιακών έργων της προηγούμενης παραγράφου, συμπεριλαμβανομένης και της «Διαγωνίου».

Ό,τι αφορά στην τέταρτη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για «αναβάθμισή της ως διεθνούς πολιτιστικού προορισμού (Αρχαία Ολυμπία-Ήλιδα) σε δικτύωση με άλλους σημαντικούς προορισμούς (Επίδαυρος, Δελφοί, Δωδώνη)» η εφαρμογή της αξιολογείται με μέτριο βαθμό με βάση τα στοιχεία για ελλιπή ανάδειξη της Αρχαίας Ολυμπίας, των συνεχιζόμενων προβλημάτων της οδικής σύνδεσής της με το Κατάκολο, παρά τα βήματα που έγιναν για την αύξηση της κίνησης με κρουαζιερόπλοια στον λιμένα Κατάκολου και την επαναλειτουργία της σιδηροδρομικής σύνδεσης του λιμανιού με το μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας, καθώς και της σημαντικής προώθησης των έργων ανάδειξης της Αρχαίας Ήλιδας.

Ωστόσο για τις δύο παραπάνω στρατηγικές κατευθύνσεις εκτιμάται ότι στο τέλος της επόμενης προγραμματικής περιόδου και πάντως πριν την παρέλευση της 15ετίας ο βαθμός εφαρμογής τους θα είναι ικανοποιητικός με προϋπόθεση βέβαια την προηγούμενη ολοκλήρωση των αναγκαίων αναπτυξιακών έργων.

Η ανάπτυξη προηγμένων υπηρεσιών στην έρευνα και τις νέες τεχνολογίες με εστία το Επιστημονικό Πάρκο Πατρών και το Πανεπιστήμιο αποτελεί μια ακόμη στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ. Με βάση και τα στοιχεία της αξιολόγησης της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της αλλά και της συνάφειας / συνέργειας του ΓΠΧΣΑΑ, του ΕΣΠΑ-2013, των ολοκληρωμένων προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ, της εθνικής ψηφιακής Στρατηγικής 2006-2013 του ΠΕΠ (Δ.Ε. Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων) και του τριετούς Ε.Π.2012-2014 και των προοπτικών που ανοίγονται λόγω των σημαντικών σχετικών υποδομών (ιδιαίτερα

στην ευρύτερη περιοχή Πατρών), γίνονται οι παρακάτω εκτιμήσεις για τον βαθμό εφαρμογής της συγκεκριμένης κατεύθυνσης:

- Υπάρχει σημαντικός αριθμός ειδικών προγραμμάτων και έργων που παρουσιάζονται ότι ολοκληρώθηκαν με το Γ' ΚΠΣ καθώς και αρκετά προγράμματα και έργα του τομέα που έχουν ενταχθεί στο ΕΣΠΑ (2007-2013) και στο τριετές Επιχ. Πρόγραμμα της ΠΔΕ (2012-2014) και στο ΠΕΠ Δυτ.Ελλάδας-Πελοποννήσου-Ιονίων Νήσων (2007-2013) (βλέπε Πίνακα που ακολουθεί)
- Η Πάτρα είναι ένας από τους σημαντικούς Περιφερειακούς Πόλους Καινοτομίας (Π.Π.Κ.) και έχει σημαντικές υποδομές στον τομέα (βλέπε κεφ.Α.1.1.6-2 και Α.1.1.6-1.5)
- Ωστόσο, παρατηρείται αργός ρυθμός ενσωμάτωσης Τ.Π.Ε. από Περιφερειακή Διοίκηση και Αυτοδιοίκηση α' και β' βαθμού. Η διείσδυση ΤΠΕ μεταξύ Αχαΐας και των δύο άλλων Π.Ε. είναι άνιση και ακόμη η διάχυση των αποτελεσμάτων των ερευνητικών προγραμμάτων στη παραγωγική διαδικασία αξιολογείται ως ιδιαίτερα ελλιπής.

Σε σχέση με τις κατευθύνσεις για «αναβάθμιση του εθνικού ρόλου της περιφέρειας ως περιοχής σύγκλισης του κεντρικού του Δυτικού αναπτυξιακού άξονα», «αναβάθμιση δευτερευόντων διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών αξόνων ανάπτυξης» με βάση τα νεώτερα στοιχεία που ήδη έχουν αναλυθεί (στο κεφ.Α.1.1.α.6-3.6) και αξιολογηθεί (στο κεφ.Α.1.1.β.1.1 και Α.1.1.β.1.8), τα οποία αναφέρονται στα προβλήματα και καθυστερήσεις των σχετικών μεταφορικών υποδομών που επιρρεάζουν καθοριστικά την λειτουργία και ολοκλήρωση των αντίστοιχων αναπτυξιακών αξόνων (διαδρόμων) και την αποφυγή συνεχών επαναλήψεων στις αξιολογήσεις, καταγράφεται ως συμπέρασμα η μικρή υλοποίηση της εφαρμογής των παραπάνω κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ.

Οι κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ για «ενδοπεριφερειακή σύγκλιση και ισορροπία και πολυκεντρική χωρική οργάνωση» και «σταδιακή δημιουργία πόλων-κέντρων ανάπτυξης» είναι αλληλένδετες με τις κατευθύνσεις για διαμόρφωση αναπτυξιακών αξόνων (διαδρόμων) σε εθνικό, διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Είναι σαφές, ότι **η κατεύθυνση για ενδοπεριφερειακή σύγκλιση μεταξύ των τριών Π.Ε. έχει ανατραπεί πλήρως** από τα στοιχεία της τελευταίας 10ετίας.

Οι δύο λιγότερο ανεπτυγμένες Π.Ε. Αιτωλ/νία και Ηλεία αποκλίνουν ακόμη περισσότερο σε αναπτυξιακούς δείκτες όπως το κ.κ. ΑΕΠ και κοινωνικούς δείκτες όπως οι δείκτες ευημερίας από την Αχαΐα. Μια από τις κύριες ερμηνείες γι' αυτή την απόκλιση είναι ότι οι αναπτυξιακοί άξονες που έχουν καθυστερήσει περισσότερο να ενεργοποιηθούν (λόγω κυρίως της καθυστέρησης των αντίστοιχων έργων) είναι αυτοί που αφορούν κυρίως αυτές τις δύο Π.Ε., ενώ ακόμη είναι γνωστό ότι αυτές οι περιοχές είναι που παραδοσιακά ήταν πιο αποκομμένες και σε απόσταση από τον βασικό αναπτυξιακό άξονα της χώρας τον ΠΑΘΕ.

Η ερμηνεία αυτή τεκμηριώνεται και από το γεγονός, ότι και με τους νεώτερους δημογραφικούς και αναπτυξιακούς δείκτες οι χωρικές υπο-ενότητες μέσα στις δύο αυτές Π.Ε. που αποκλίνουν ακόμη περισσότερο, ευρισκόμενες σε πολύ δυσμενέστερη θέση είναι αυτές που είναι πιο απομακρυσμένες από τον ΠΑΘΕ ή άλλους υπάρχοντες διαπεριφερειακούς άξονες, όπως το βόρειο και βορειο-δυτικό τμήμα και ιδιαίτερα οι ορεινές περιοχές αυτών των τμημάτων της Αιτωλ/νίας και το ορεινό ανατολικό και νοτιο-ανατολικό τμήμα της Ηλείας¹ (βλέπε κεφ. Α.1.1.β.1.4.α και κεφ. Α.1.1α.6-1.1).

Η τρίτη επιβεβαίωση αυτής της ερμηνείας αφορά στους αναπτυξιακούς πόλους, με την ευρύτερη περιοχή της Πάτρας να είναι αυτή η οποία και δημογραφικά και από πλευράς πληρότητας διοικητικού, κοινωνικού και αστικού εξοπλισμού και σε ότι αφορά το κ.κ. ΑΕΠ ισχυροποιεί ακόμη περισσότερο τον ρόλο της έναντι των δύο άλλων μικρότερων αναπτυξιακών πόλων: α) του τρίπολου της ευρύτερης περιοχής Αγρίνιο – Μεσολλόγι / Αιτωλικό – Αστικός (ΝΑΒΙΠΕ, Πλατυγιάλι) και β) του δίπολου της ευρύτερης περιοχής Πύργου-Αμαλιάδας σε συσχέτιση με την Αρχαία Ολυμπία – Ηλιδα και το Κατάκολο. (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-3.3. και Α.1.1.β.1.6: οικιστικό δίκτυο).

Διαπιστώσεις και εκτιμήσεις που απορρέουν από την παραπάνω αξιολόγηση

Ως συμπέρασμα και γενικότερη διαπίστωση από την πιο πάνω αξιολόγηση της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας (σε συσχέτιση με την ανάλυση των νεώτερων στοιχείων και των προοπτικών τους που αξιολογήθηκαν στο κεφ.Α.1.1.β.1.1), επισημαίνεται η θέση και ο ρόλος της Π.Δ.Ε. στον ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο **έχει παραμείνει σε στασιμότητα με τάσεις πτωτικές** και δεν έχει αναβαθμιστεί, όπως προέβλεπε η σχετική γενική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ.

Αυτή η διαπίστωση επιβεβαιώνεται από τον μικρό έως το πολύ μέτριο βαθμό υλοποίησης του συνόλου των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν σ' αυτή τη θεματική ενότητα σε συσχέτιση με την ανάλογα μικρή υλοποίηση του προτεινόμενου προτύπου χωρικής ανάπτυξης της περιφέρειας, όπως αξιολογείται στον σχετικό πίνακα.

¹ Στις ορεινές περιοχές της Ηλείας έπαιξαν σημαντικό αρνητικό ρόλο και οι αρνητικές συνέπειες από τις πυρκαϊές του 2007.

Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η «ολική» ανατροπή της κατεύθυνσης για **ενδοπεριφερειακή σύγκλιση**, όπου αυτή την 10ετία, παρουσιάζεται σε μια σειρά δείκτες ότι αντίθετα με την κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ έχει ανοίξει η ψαλίδα των ανισοτήτων μεταξύ των Π.Ε. αλλά και μεταξύ ενδονομαρχιακών ανισοτήτων. Με την Αχαΐα, με αιχμή την ευρύτερη περιοχή της Πάτρας (την περιοχή εμβέλειας του Ρ.Σ.Π.) να αυξάνει υπέρ της την διαφορά από τις άλλες δύο Π.Ε. (και σε πληθυσμό και σε κ.κ.ΑΕΠ και σε διοικητικές, αστικές λειτουργίες) με την ψαλίδα να συνεχίζει να ανοίγει περισσότερο σε σχέση με τις εδαφικές περιοχές των καλλικράτειων δήμων της περιφέρειας που είναι οι πιο απομακρυσμένοι από τους κύριους λειτουργούντες (και όχι από τους σχεδιαζόμενους) άξονες ανάπτυξης. Η ισχυρή πιθανότητα διάρκειας της οικονομικής κρίσης για κάποια ακόμη χρόνια θεωρούμε ότι **θα διευρύνει το άνοιγμα της ψαλίδας των ενδοπεριφερειακών αποκλίσεων και ανισοτήτων ακόμη περισσότερο με συνέπεια να κινδυνεύει να διαραγεί η κοινωνική, οικονομική και εδαφική συνοχή της περιφέρειας.**

Θεωρούμε ότι τα μέτρα, οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις που θα υποδειχθούν οφείλουν να απαντήσουν πρωταρχικά στο ζήτημα της βελτίωσης της απειλούμενης κοινωνικής, οικονομικής και εδαφικής συνοχής της Π.Δ.Ε.

Υπόδειξη μέτρων, προγραμμάτων, πρωτοβουλιών δράσεων και ενεργειών που απαιτούνται

Από τις προηγούμενες αξιολογήσεις και διαπιστώσεις έχειδειχθεί ότι οι κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ για την θέση και το ρόλο της Π.Δ.Ε. στον ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο καθώς και οι αντίστοιχες κατευθύνσεις που αφορούν στο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της περιφέρειας βρίσκονται σε συνάφεια (σε μεγάλο βαθμό) με τις κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ σε σχέση με μια σειρά παραμέτρους, όπως:

- η προώθηση της ευρύτερης περιοχής της Πάτρας ως νότιας δυτικής πύλης της χώρας,
- η προτεινόμενη ανάδειξη του δυτικού αναπτυξιακού άξονα και της «Διαγωνίου»,
- η μελλοντική λειτουργία του δυτικού σιδηροδρομικού άξονα (στο σημείο αυτό υπάρχει μια διαφοροποίηση ως προς την προτεραιότητα των δύο πλαισίων),
- η λειτουργία ως δευτερεύοντος δικτύου της σιδηροδρομικής γραμμής Πάτρα-Καλαμάτα,
- η έμφαση και σημασία στην ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγιαλίου (σε συνάφεια με την αντίστοιχη κατεύθυνση του ΕΠΧΣΑΑ για την Βιομηχανία),
- η προώθηση των τριών αναπτυξιακών πόλων της περιφέρειας (ευρύτερη περιοχή Πάτρας, δίπολο Αργίλιο-Μεσολόγγι, δίπολο Πύργος-Αμαλιάδα σε σύνδεση με Αρχαία Ολυμπία) κ.α.

Τις συγκεκριμένες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ υιοθετεί και το τριετές Ε.Π. της Π.Δ.Ε. (2012-2014), ενώ όσο από τα έργα είναι ώριμα από αυτά που αναφέρονται στους αναπτυξιακούς άξονες είναι ενταγμένα στο ΕΣΠΑ (2007-2013), και ακόμη η ειδικότερη κατεύθυνση για «ενδοπεριφερειακή σύγκλιση και ισορροπία και πολυκεντρική χωρική οργάνωση» βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τις πιο σύγχρονες ευρωπαϊκές χωρικές πολιτικές και συγκεκριμένα την πολιτική για την εδαφική συνοχή και την χάρτα της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι **ο χαμηλός βαθμός υλοποίησης των συγκεκριμένων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ την περασμένη 10ετία δεν οφείλεται σε κάποιους λόγους αντιφάσεων, σημαντικών αποκλίσεων και αντιθέσεων με τις ευρωπαϊκές ή εθνικές πολιτικές αλλά οφείλεται στις μεγάλες καθυστερήσεις και στην έλλειψη συντονισμένου προγραμματισμού της υλοποίησης των σημαντικότερων αναπτυξιακών έργων** (κυρίως έργων του κλάδου των μεταφορών), **οι οποίες καθυστερήσεις συνέβησαν κυρίως την τελευταία περίοδο της οικονομικής κρίσης.**

Με αυτή την διευκρίνιση προτείνονται τα ακόλουθα μέτρα, δράσεις και ενέργειες (τα οποία βασίζονται στα στοιχεία της ανάλυσης, τις προοπτικές και την αξιολόγησή τους σε σχέση με τον χαμηλό βαθμό εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ), σημειώνοντας ωστόσο, την πρωταρχική διαπίστωση ότι η εμβέλεια των προτάσεων αυτών και ο βαθμός αποτελεσματικότητάς τους βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση / συσχέτιση με την διάρκεια της οικονομικής κρίσης και της έντασής της, (όσο μεγαλύτερη η διάρκεια και η ένταση τόσο μικρότερος ο βαθμός αποτελεσματικότητας των προτεινόμενων μέτρων) :

1. Συντονισμένες ενέργειες, δράσεις και πρωτοβουλίες για επίσπευση των αναπτυξιακών έργων που συμπεριλαμβάνονται στο ΕΣΠΑ (2007-2013) και βρίσκονται προς το παρόν ή σε στασιμότητα ή με καθυστέρηση υλοποίησης. (Δυτικός οδικός άξονας, Ολυμπία Οδός, εμπορικό τμήμα λιμανιού της Πάτρας, οδική σύνδεση ΝΑΒΙΠΕ με Ιόνια Οδό, σιδηροδρομική γραμμή Ροδοδάφνη-Λιμάνι Πάτρας)
2. Συντονισμένες ενέργειες, δράσεις και πρωτοβουλίες για ωρίμανση και ένταξη σε επόμενο ΕΣΠΑ 2016-2021 των υπόλοιπων απαραίτητων αναπτυξιακών έργων («Διαγωνίος», διαπεριφερειακός άξονας: Ιόνια Οδός-Αργίλιο-Καρπενήσι-Λαμία-σύνδεση με ΠΑΘΕ, σύνδεση Ακτιο-Βόνιτσα-σύνδεση με Ιόνια Οδό.
3. Απαραίτητη για την λειτουργία της ευρύτερης περιοχής της Πάτρας ως εμπορευματικού και διαμετακομιστικού κόμβου είναι η χωροθέτηση εμπορευματικού κέντρου, σε συσχέτιση με τον λιμένα, με εναλλακτικές λύσεις για την χωροθέτησή του να αποτελούν ο χώρος ιδιοκτησίας του Οργανισμού λιμένα Πατρών στην παλιά Πειραική-Πατραϊκή, ή χώρος στο ΒΙΟΠΑ Πατρών ή αντίστοιχος χώρος νότια του λιμένα στην παράκτια ζώνη.

4. Συντονισμένες ενέργειες και μέτρα για την ανάδειξη του διεθνούς πολιτιστικού προορισμού της Αρχαίας Ολυμπίας - Ήλιδας. Εφαρμογή της υπάρχουσας μελέτης οδικής σύνδεσης του λιμένα του Κατακόλου με Ολυμπία Οδό και με Αρχαία Ολυμπία (με παράκαμψη ενδιάμεσων οικισμών), αναβάθμιση της ποιότητας της οδικής σύνδεσης Κατάκολο - Αρχαία Ολυμπία, δημιουργία νέας μαρίνας σε κατάλληλη θέση με πολύ μεγαλύτερη χωρητικότητα σε σκάφη, ολοκλήρωση επεκτάσεων του προσήνεμου μόλου, επέκταση του κεντρικού προβλήτα και του παραλιακού κρηπιδώματος των καταστημάτων (τα τελευταία 3 έργα είναι ενταγμένα στο ΕΣΠΑ), ανάπτυξη του κεντρικού λιμένα, κτιρίου διακίνησης επιβατών και μεταφορά του Μουσείου Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας σε ανακαινισμένο κτίριο, υλοποίηση των τουριστικών και πολιτιστικών εγκαταστάσεων στην Αρχαία Ολυμπία, αναβάθμιση και κατασκευή του διαπεριφερειακού οδικού άξονα Κατάκολο-σύνδεση με Ολυμπία Οδό – Αρχαία Ολυμπία – Τρίπολη – Επίδαυρο – Μυκήνες, συνεργασία για την αύξηση της επισκεψιμότητας Αρχαίας Ολυμπίας – Αρχαίας Ήλιδας.
5. Συστηματικές ενέργειες και δράσεις για την ουσιαστική συνεργασία και συμμετοχή του Πανεπιστημίου, του Επιστημονικού Πάρκου Πατρών, του εμποροβιομηχανικού Επιμελητηρίου της Π.Δ.Ε., και των άλλων ερευνητικών φορέων της περιοχής στην αποδοτικότερη δυνατή αξιοποίηση των σημαντικών υποδομών νέας τεχνολογίας και καινοτομίας της περιοχής με κύρια κατεύθυνση την σύνδεσή της με την τοπική παραγωγή, η οποία σύνδεση μέχρι σήμερα είναι ελλιπέστατη.
6. Είναι απαραίτητη μια δέσμη μέτρων, ενεργειών, δράσεων και προγραμμάτων για την στήριξη και ενίσχυση των χωρικών ενοτήτων και υπο-ενοτήτων που παρουσιάζουν μείωση σε μεγαλύτερο βαθμό των αναπτυξιακών και δημογραφικών δεικτών, γιατί είναι πιο απομονωμένες και σε μεγαλύτερη απόσταση από τους κύριους πόλους και «διαδρόμους» ανάπτυξης. Όπως ήδη έχει επισημανθεί είναι κυρίως οι απομονωμένες ορεινές περιοχές αλλά και άλλες χωρικές υπό-ενοότητες που απέχουν περισσότερο από λειτουργούντες και όχι «μελλοντικούς» αναπτυξιακούς άξονες που παρουσιάζουν τους πλέον αρνητικούς δείκτες. Η δέσμη αυτή θεωρούμε ότι πρέπει να περιλαμβάνει :
 - Συστηματική προώθηση μέτρων, δράσεων, ενεργειών για την ενίσχυση των παραγωγικών τομέων και κλάδων, των Π.Ε. Αιτωλ/νίας και Ηλείας που παρουσιάζουν μεγαλύτερη απόκλιση στους αναπτυξιακούς δείκτες.
 - Μεγαλύτερο ποσοστό επιδότησης που μπορεί να πλησιάζει το 70-75% της επένδυσης σε επιχειρήσεις που επενδύουν στις ορεινές περιοχές σε προϊόντα ή υπηρεσίες που χαρακτηρίζονται από ποιότητα, με σεβασμό στο φυσικό και ιστορικό περιβάλλον των περιοχών αυτών. Παράδειγμα στήριξης ορεινών περιοχών μπορεί να δώσει σε κάποιο βαθμό η εισαγωγή και ανάπτυξη δραστηριοτήτων και επενδύσεων ορεινού τουρισμού στην ορεινή Ναυπακτία, την τελευταία 10ετία μέσω και της αξιοποίησης διαδοχικών προγραμμάτων του Leader+ και της διαχείρισης της πρωτοβουλίας Leader (2007-2013).
 - Προτεραιότητα στα συνδυασμένα μέτρα των αγροτικών κέντρων των ορεινών περιοχών στην προσπάθεια συγκράτησης του πληθυσμού τους και λειτουργίας ως πυρήνων επιβίωσης των ευρύτερων περιοχών τους.
 - Έμφαση στη βελτίωση των ενδοπεριφερειακών οδικών αξόνων που συνδέουν αυτές της περιοχές με τα αστικά κέντρα της Π.Ε. και ανάλογη βελτίωση του κύριου οδικού δικτύου των ορεινών περιοχών.

Ανάγκη αναθεώρησης – εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ

Από την προηγούμενη αξιολόγηση εκτιμούμε ότι δεν προκύπτει ανάγκη ουσιαστικής αναθεώρησης κάποιας από τις στρατηγικές κατευθύνσεις που αναφέρονται στον ρόλο της ΠΔΕ στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο και στο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της περιφέρειας.

Οι κατευθύνσεις αυτές διαπιστώνεται ότι υιοθετούνται από το τριετές ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014) και ακόμη όσα από τα έργα μεταφορών είναι ώριμα και σχετίζονται άμεσα με την διαμόρφωση των κύριων αναπτυξιακών αξόνων είναι ενταγμένα στο ΕΣΠΑ 2007-2013 και όσα δεν έχουν ολοκληρωθεί είναι απαραίτητο να ενταχθούν στο ΕΣΠΑ της επόμενης προγραμματικής περιόδου. Οι κατευθύνσεις για αναβάθμιση της περιφέρειας ως νότιας δυτικής πύλης της χώρας (λιμένες Πάτρας και Πλατυγιαλίου Αστακού ελεύθερης ζώνης εμπορίου) και η κατεύθυνση για αναβάθμιση του ρόλου της ως κόμβου συνδυασμένων μεταφορών, βρίσκονται σε συσχέτιση με τις συγκεκριμένες κατευθύνσεις και χαρακτηρισμούς του ΓΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά την νότια δυτική πύλη της χώρας, την συμβολή δύο διευρωπαϊκών αξόνων (Δυτικός άξονας και ΠΑΘΕ οδικός και σιδηροδρομικός) και ενός άξονα που συνδέει διευρωπαϊκούς άξονες (η Διαγώνιος) την διεθνή σημασία του ειδικού λιμένα της ΝΑΒΙΠΕ Αστακού, την ανάγκη εμπορευματικής λειτουργίας και των δύο λιμένων.

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης που σχετίζονται άμεσα με τις μεγάλες καθυστερήσεις των αναπτυξιακών έργων που είναι απαραίτητα για την διαμόρφωση των μεγάλων αναπτυξιακών πόλων και αξόνων μεταθέτουν τον χρονικό ορίζοντα της εφαρμογής των στρατηγικών κατευθύνσεων χωρίς να τις αναθεωρούν. Οι τελευταίες αποτελούν τις κύριες συνιστώσες για την άρση της σχετικής απομόνωσης της περιφέρειας και της αναβάθμισης της θέσης και του ρόλου της στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο.

Οι προοπτικές για την αειφορική ανάπτυξη της περιφέρειας

Η ολοκλήρωση της συγκρότησης των χωρικών ενότητων, αξόνων (διαδρόμων) και πόλων ανάπτυξης της ΠΔΕ αποτελεί κύρια συνιστώσα και ζητούμενο για την βιώσιμη ανάπτυξη της και την σταδιακή επίτευξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής της συνοχής. Με την προϋπόθεση και εκτίμηση ότι οι χωρικές ενότητες, άξονες και πόλοι ανάπτυξης θα έχουν σχηματοποιηθεί προς το τέλος της επόμενης προγραμματικής περιόδου, ανοίγονται οι προοπτικές για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας, οι οποίες σε ότι αφορά την θέση και το ρόλο της στο διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο και το πρότυπο χωρικής της οργάνωσης είναι οι ακόλουθες:

- Η σταδιακή ενίσχυση και διεύρυνση των συνδέσεων (οικονομικών, αναπτυξιακών, κυκλοφοριακών, χωροταξικών) και της εξωστρέφειας της περιφέρειας με τον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο για την άρση της σχετικής της απομόνωσης και της αναπτυξιακής της υστέρησης, με κατεύθυνση την άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών του ελληνικού και ευρωπαϊκού χώρου σε συνάφεια με τον στόχο για οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.
- Προώθηση προγραμμάτων και δράσεων ανακοπής της διεύρυνσης και στην επόμενη προγραμματική περίοδο άμβλυνσης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων ανάμεσα στην ευρύτερη περιοχή της Πάτρας και της Αχαΐας από την μια πλευρά και των ΠΕ Αιτωλ/νίας και Ηλείας από την άλλη, όπως και μεταξύ των περιοχών που βρίσκονται σε εγγύτητα με διαδρόμους και πόλους ανάπτυξης από τις ορεινές / μειονεκτικές περιοχές, οι οποίες είναι πιο απομακρυσμένες από αυτούς.
- Ευρύτερη αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που δίνονται για ανάπτυξη “αειφορικών” δραστηριοτήτων σε πολλές από τις οποίες έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα η ΠΔΕ και ιδιαίτερα οι “ευαίσθητες” ή μειονεκτικές περιοχές της (ορεινός χώρος, αγροτικός χώρος, παράκτιες περιοχές) όπως η συστηματική βιώσιμη αξιοποίηση των ΑΠΕ, του πλούσιου υδάτινου δυναμικού, των σημαντικών υποδομών έρευνας, τεχνολογίας και διάχυσης της καινοτομίας (Πανεπιστήμια, Επιστημονικό Πάρκο Πατρών, ΙΤΥ, ΤΕΙ), συνεχούς ανάπτυξης της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, ανάπτυξης ποιοτικού τουρισμού στις ακτές και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ορεινή ενδοχώρα και στις παραλίες εκτάσεις με αξιοποίηση και ανάδειξη των διεθνούς και εθνικής σημαίας φυσικών και πολιτιστικών (αρχαιολογικών, ιστορικών) πόρων της.

2.2 Αξιολόγηση της εφαρμογής των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά το αναπτυξιακό πλαίσιο

α. Οικονομική φυσιογνωμία

Η πρώτη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά το αναπτυξιακό πλαίσιο είναι η βελτίωση της θέσης της περιφέρειας ως προς τους δείκτες ευημερίας και τους δείκτες ανάπτυξης (βλέπε πίνακα που ακολουθεί).

Με βάση τα στοιχεία που αναλύονται στο κεφ.Α.1.1.α.6-1.7 η Π.Δ.Ε. υπολείπεται από τις περισσότερες ελληνικές περιφέρειες και από το σύνολο της χώρας σε ότι αφορά τους δείκτες ευημερίας. Η Αχαΐα παρουσιάζει δείκτες κοντά στους αντίστοιχους του συνόλου της χώρας ενώ η Ηλεία και η Αιτ/νία εμφανίζουν μεγάλες υστερήσεις. Συγκρινόμενα τα στοιχεία του 2001 με τα αντίστοιχα του 1991 δείχνουν ότι σε ότι αφορά στον αριθμό κατοικιών και Ι.Χ. αυτοκινήτων ανά 1000 κατοίκους στην Π.Δ.Ε., οι δείκτες του 2001 είναι εμφανώς βελτιωμένοι. Αντίθετα, υπάρχει μείωση του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφέρεια σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη της χώρας. Αξιολογώντας με βάση αυτά τα στοιχεία (ελλείψει νεωτέρων) την εφαρμογή της εξεταζόμενης κατεύθυνσης για βελτίωση της θέσης της περιφέρειας ως προς τους δείκτες ευημερίας θεωρούμε ότι υλοποιήθηκε σε μικρό έως μέτριο βαθμό.

Η δεύτερη κατεύθυνση αναφέρεται σε αύξηση του ΑΕΠ της περιφέρειας. Από τα στοιχεία της αξιολόγησης της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της (κεφ.Α.1.1.β.1.4.β) καθώς και από την καταγραφή τους (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-1.2), το κ.κ. ΑΕΠ της περιφέρειας σε τρέχουσες τιμές αυξάνει την περίοδο 2000-2009 αλλά με χαμηλότερους ρυθμούς από την αντίστοιχη συνολική αύξηση της χώρας, ενώ η Π.Δ.Ε. παραμένει από πλευράς κατάταξης στη 12^η θέση μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας.

Με βάση τα παραπάνω αξιολογώντας τον βαθμό εφαρμογής της κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ για αύξηση του ΑΕΠ της Π.Δ.Ε., θεωρούμε ότι έχει υλοποιηθεί σε μέτριο βαθμό. Σε ότι αφορά τον ενεργό πληθυσμό της Π.Δ.Ε. με βάση τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-1.2.2α) για το α' τρίμηνο των ετών 2009-2012, ο ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας βαίνει ελαφρά αυξανόμενος σε αντίθεση με τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας που παρουσιάζεται ελαφρώς μειούμενος.

Σε ότι αφορά την κατεύθυνση για μείωση του ποσοστού ανεργίας της περιφέρειας, αυτή έχει ανατραπεί τελείως τα τέσσερα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης. Το ποσοστό ανεργίας της Π.Δ.Ε. έχει εκτιναχθεί στο 15,1% το 2011 ενώ βέβαια το ποσοστό στο επίπεδο της χώρας είναι υψηλότερο 15,9% (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-1.2.2β).

Σε ότι αφορά την αξιολόγηση της εφαρμογής του στόχου του ΠΠΧΣΑΑ για “αναδιάρθρωση της συμμετοχής των παραγωγικών τομέων στο ΑΕΠ και στην απασχόληση με εκσυγχρονισμό του πρωτογενούς τομέα και αύξηση του δευτερογενούς και τριτογενούς” παρατηρούμε τα εξής:

Η συμμετοχή του τριτογενή τομέα στο ΑΕΠ της περιφέρειας ακολουθεί αυξητική πορεία (βλέπε Α.1.1.α.6-1.5.). Διαχρονικά παρατηρείται στροφή της οικονομίας της Περιφέρειας προς τον τριτογενή, με την συμμετοχή του τομέα να αυξάνεται στο συνολικό περιφερειακό προϊόν με παράλληλη κάμψη του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Ιδίως για τον δευτερογενή τομέα συνεχίζεται η συρρίκνωση της οικονομικής του βάσης, πολλά χρόνια μετά την κρίση της αποβιομηχάνισης, αν και την τελευταία 10ετία ο αρνητικός ΜΕΡΜ στον δευτερογενή της Αχαΐας δείχνει σημεία ανάκαμψης και είναι σαφώς λιγότερο αρνητικός από αυτόν των δύο άλλων ΠΕ.

Αντίστοιχα παρατηρείται μείωση της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ και λιγότερο στην απασχόληση (τα τελευταία χρόνια της κρίσης) της περιφέρειας, χωρίς ωστόσο αυτή η μείωση να συνοδεύεται από σαφείς ενδείξεις έστω σταδιακού εκσυγχρονισμού του τομέα με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία, παρά τις αναμφισβήτητες τάσεις, προσπάθειες και προοπτικές προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδική αναφορά και σαφής κατεύθυνση για τον εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα και την αναδιάρθρωση της συμμετοχής του στο ΑΕΠ χαρακτηρίζει το Εθνικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013. Ειδικά για την Π.Δ.Ε. το παραπάνω εθνικό σχέδιο στοχεύοντας στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και στα έργα υποδομών προτείνει ως κύριες παρεμβάσεις προτεραιότητας την αποκατάσταση των πυρόπληκτων περιοχών στην Ηλεία και Αχαΐα και την αναδιάρθρωση βασικών κλάδων φυτικής παραγωγής με έμφαση στον καπνό (Αιτωλ/νία) προϊόν που θα πληγεί περισσότερο από την αναθεώρηση της ΚΑΠ. Ειδικότερα σε ότι αφορά την αναδιάρθρωση επισημαίνεται η αναγκαιότητα ως κύριας δράσης η προώθηση των ενεργειακών φυτών, τα οποία προσφέρουν διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε πολλές περιοχές. Επισημαίνεται ότι στην Πάτρα λειτουργεί μια από τις 4 πρώτες μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων στη χώρα.

Στο ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου-Ιονίων Νήσων (2007-2013) δίνεται ιδιαίτερη έμφαση ειδικά στην Π.Δ.Ε. στην ανάγκη για «εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας με νέες ανταγωνιστικές καλλιέργειες και στην καθετοποίηση των προϊόντων του πρωτογενή τομέα» ενώ στις αναπτυξιακές προτεραιότητες της Π.Δ.Ε. για την περίοδο 2007-2013 τονίζεται ως προτεραιότητα «η ενίσχυση των παραγωγικών δυνατοτήτων της Περιφέρειας και η ανάδειξη των δυναμικών κλάδων με έμφαση στην καινοτομία και νέα τεχνολογία»

Ακόμη, στο τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Π.Δ.Ε. (2012-2014) ανάμεσα **στις πρώτες αναφερόμενες δράσεις στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης περιλαμβάνονται:**

- Προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού προϊόντος (βελτίωση-εκσυγχρονισμός υποδομών, αναδιάρθρωση καλλιεργειών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς και τα εδαφοκλιματικά δεδομένα της περιοχής) κατά προτεραιότητα στις βασικές γεωργικές εκτάσεις της περιφέρειας (ευρύτερη περιοχή Μεσολογίου, Αγρινίου, παράκτια και πεδινή ζώνη Π.Ε.Ηλείας, λοιπές παράκτιες και παραλίμνιες ζώνες της περιφέρειας)
- Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Βελτίωση και εκσυγχρονισμός του πετταλαιωμένου και με πολλά προβλήματα αρδευτικού δικτύου κυρίως στην Αιτωλ/νία και Ηλεία.

Είναι φανερό ότι οι πιο πάνω δράσεις είναι σε υψηλό βαθμό συνάφειας και συνέργειας με την συγκεκριμένη κατεύθυνση του Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. για αναδιάρθρωση της συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο ΑΕΠ και την απασχόληση με εκσυγχρονισμό του τομέα.

Με βάση τα παραπάνω και λόγω κυρίως των τάσεων και προοπτικών για αύξηση του τριτογενή τομέα (κυρίως στους κλάδους των μεταφορών, του εναλλακτικού τουρισμού, των υπηρεσιών και εγκαταστάσεων ΑΠΕ) και πολύ λιγότερο λόγω των ανεπαρκών βημάτων προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού του πρωτογενή τομέα θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη κατεύθυνση του Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. έχει βρει μέχρι σήμερα μέτρια εφαρμογή με προοπτική να πλησιάσει να χαρακτηριστεί περίπου ικανοποιητική εάν επιχειρηθεί συστηματικά να εφαρμοσθούν και οι αναφερθείσες κατευθύνσεις του ΠΕΠ και του τριετούς Ε.Π. της Π.Δ.Ε.

Η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιφέρειας και η ενίσχυση πλεονασματικών κλάδων (με βάση το παραγόμενο προϊόν) και των κλάδων με εξειδίκευση (με βάση την απασχόληση) είναι μια ακόμη στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ που ο βαθμός εφαρμογής της πρέπει να αξιολογηθεί. Με βάση την αναλυτική καταγραφή και αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης που αφορά στη διάρθρωση των επιχειρήσεων κατά κλάδο (βλέπε κεφ.Α.1.1.α.6-1.2.2.β.5) διαπιστώνεται ότι οι πλεονασματικοί κλάδοι της περιφέρειας σε εθνικό επίπεδο είναι ο πρωτογενής τομέας (Αιτ/νία, Ηλεία), εμπόριο (Αχαΐα, Αιτ/νία), εκπαίδευση-υγεία (Αχαΐα, Αιτ/νία), κατασκευές (Αχαΐα, Αιτ/νία) και βιομηχανίες-βιοτεχνίες (Αχαΐα, Ηλεία). Οι τέσσερις πρώτοι από τους πέντε κλάδους ήταν πλεονασματικοί και στην περίοδο εκπόνησης του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, αλλά με τα νεώτερα στοιχεία παρουσιάζεται, συγκριτικά ενισχυμένος στην Π.Δ.Ε. και ο κλάδος των βιομηχανιών-βιοτεχνιών, σε σχέση με το σύνολο της χώρας.

Σε σχέση με το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ και σε ότι αφορά τους κλάδους **με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο**, τα νεώτερα στοιχεία δείχνουν ότι οι μεταφορές-επικοινωνίες παραμένουν στους κλάδους με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο και προστίθενται σ'αυτούς οι υδατοκαλλιέργειες και η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, που αποτελούν κλάδους που έχουν ενισχυθεί την τελευταία 10ετία.

Ειδικότερα από τους κλάδους μεταποίησης της Π.Δ.Ε. με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο εξακολουθούν να είναι σημαντικοί όπως και στην περίοδο εκπόνησης του ΠΠΧΣΑΑ τα είδη διατροφής, το ξύλο τα μη μεταλλικά ορυκτά και αναβαθμιζόμενα προστίθενται σ' αυτή την κατηγορία τα μεταλλικά προϊόντα, τα έπιπλα και τα είδη ένδυσης, ενώ υποχώρησαν την τελευταία 10ετία και δεν υπάγονται σ' αυτή την κατηγορία οι κλάδοι ποτών, υφαντικών, χαρτιού και ελαστικών-πλαστικών.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία και την ανάλυσή τους, αξιολογείται ότι οι πλεονασματικοί κλάδοι της περιφέρειας σε εθνικό επίπεδο καθώς και οι αντίστοιχοι με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο που είχαν χαρακτηριστεί ως τέτοιοι στα τέλη της 10ετίας του '90 **στη μεγαλύτερη πλειοψηφία παραμένουν ως πλεονασματικοί σε εθνικό επίπεδο και με τα νεώτερα στοιχεία προστίθενται ως σημαντικοί κλάδοι για την περιφέρεια σε εθνικό επίπεδο οι βιομηχανίες-βιοτεχνίες (Αχαΐα, Ηλεία) (με βάση το παραγόμενο προϊόν) και οι κλάδοι με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο (με βάση την απασχόληση), οι υδατοκαλλιέργειες (Αιτ/νία), παροχή ρεύματος (Ηλεία, Αχαΐα) και στη μεταποίηση, τα έπιπλα και τα είδη ένδυσης (Αχαΐα, Αιτ/νία) ενώ υποχώρησαν τέσσερις κλάδοι που αναφέρθηκαν προηγουμένως.**

β. Παραγωγικές Δραστηριότητες

β.1. Πρωτογενής Τομέας

Η ανταγωνιστική λειτουργία του πρωτογενή τομέα με ανάπτυξη / διάδοση οικολογικών καλλιεργειών, βελτίωση των αγροτικών και αλιευτικών υποδομών και έμφαση στα προϊόντα ονομασίας προέλευσης και εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι ο πρώτος στόχος και στρατηγική κατεύθυνση για τον πρωτογενή τομέα που αναφέρεται στο ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ.

Όπως αναφέρθηκε και στο κεφ.Α.1.1.β.1.5.α και με βάση στοιχεία της τριετίας 2008-2010 (από έρευνα της ΠΑΣΕΓΕΣ για την απασχόληση στη γεωργία το 2011), παρουσιάζεται αύξηση της απασχόλησης στον πρωτογενή, η οποία σε σχέση με την ποσοστιαία μεταβολή της, στην Π.Δ.Ε. φθάνει στο 12,4%, κάτι που αποδεικνύει ότι η γεωργία και η κτηνοτροφία προσφέρουν το τελευταίο διάστημα εργασιακό καταφύγιο απέναντι στην οικονομική αβεβαιότητα, ιδίως στις δυναμικές ζώνες του πρωτογενή, γεγονός το οποίο δίνει ενδείξεις ότι η ανασυγκρότηση και ανταγωνιστική λειτουργία του τομέα μπορεί να συμβάλει στο να καταστεί σταδιακά η περιφέρεια πόλος βιώσιμης ανάπτυξης². Σημειώνεται ότι η βιολογική καλλιέργεια την τελευταία 10ετία έχει επεκταθεί σημαντικά στην περιφέρεια (πολύ περισσότερο στην Αιτ/νία και λιγότερο στην Αχαΐα). Εκτός από τις κυριότερες βιοκαλλιέργειες που έχουν αναφερθεί σε προηγούμενες παραγράφους της μελέτης σημαντικές είναι οι εκτάσεις που καλλιεργούνται βιολογικά με ζωτροφές που προορίζονται για τις ανάγκες της βιολογικής κτηνοτροφίας.

Σημειώνεται ακόμη ότι η κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για ανταγωνιστική λειτουργία του πρωτογενή τομέα με τα συγκεκριμένα μέτρα που αναφέρει, είναι σε πλήρη συνάφεια με αντίστοιχες κατευθύνσεις και προτεραιότητες όλων των σχετικών με τον τομέα πολιτικών και προγραμμάτων.

Συγκεκριμένα το Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 αναφέρει ρητά ότι η συνολική στρατηγική για την αγροτική ανάπτυξη της Ελλάδας, (η οποία ενσωματώνεται στη συνολική στρατηγική του ΕΣΠΑ), εστιάζεται **στην αειφόρο αγροτική ανάπτυξη, μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, καθώς και του περιβάλλοντος**, σε μια βιώσιμη ύπαιθρο και θα υλοποιηθεί, **μέσω τεσσάρων γενικών στρατηγικών στόχων (προτεραιοτήτων).**

Ο πρώτος γενικός στρατηγικός στόχος (1^η προτεραιότητα) είναι **η διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα με ειδικότερους στόχους την αναστροφή της ηλικιακής διάρθρωσης και του μικρού μέσου μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω της προώθησης του τεχνολογικού εξοπλισμού και της καινοτομίας, την αναβάθμιση και βελτίωση των υποδομών του πρωτογενή και ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις.**

Τονίζεται ακόμη ότι ιδιαίτερη έμφαση και προτεραιότητα θα δοθεί α) στην επιλογή προτεραιοτήτων αναδιάρθρωσης της γεωργικής παραγωγής σε τομείς που πλήττονται από την αναθεώρηση της ΚΑΠ και β) **αποκατάσταση των αγροτικών περιοχών που επλήγησαν από τις πυρκαγιές του 2007.**

Η παραπάνω πολιτική, όπως αναφέρθηκε, ενσωματώνεται στη συνολική στρατηγική του ΕΣΠΑ (2007-2013), το οποίο μεταξύ των άλλων για την ανάπτυξη των σημαντικών αγροτικών περιοχών της Π.Δ.Ε. στοχεύει:

- στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα μέσω της οργάνωσής του σε σύγχρονα επιχειρηματικά πρότυπα, με περαιτέρω ενδυνάμωση της εξωστρέφειάς του, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει σε μια σειρά προϊόντων αλλά και μεθόδων παραγωγής (ΕΓΤΑΑ-ΕΤΑ).
- στη δημιουργία υποδομών που σχετίζονται με την αλιευτική δραστηριότητα (ΕΤΠΑ)

² Έχει ακόμη αναφερθεί στις καταγραφές των νεώτερων στοιχείων ότι οι εξαγωγές του κλάδου των τροφίμων και ποτών αυξήθηκαν σε πανελλήνια κλίμακα κατά 26% σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο (σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ επεξεργασμένα από τον ΟΠΕ για τον πρώτο μήνα του 2011)

- στην ανάδειξη του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας και του ρόλου της ως σημαντικού «διαχειριστή» των φυσικών πόρων, αλλά και διατήρησης του τοπίου, φυσικού και ανθρωπογενούς (ΕΤΠΑ-ΕΓΤΑΑ).

Από τις τελευταίες παραγράφους εξάγεται το συμπέρασμα ότι υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας / συνέργειας της εξεταζόμενης κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ με τους στόχους και κατευθύνσεις του εθνικού σχεδίου στρατηγικής αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013, του ΕΣΠΑ 2007-2013, του ΠΕΠ Πελοποννήσου, Δυτ. Ελλάδας και Ιονίων νήσων 2007-2013 και το Τριετούς Ε.Π. της Π.Δ.Ε. (2012-2014).

Η στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ που εξειδικεύει χωροταξικά την χωρική προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί σε ότι αφορά τον γεωργικό τομέα είναι "η προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού προϊόντος (βελτίωση – εκσυγχρονισμός υποδομών, αναδιάρθρωση καλλιεργειών) κατά προτεραιότητα στις βασικές γεωργικές εκτάσεις της περιφέρειας (ευρύτερη περιοχή Μεσολογίου, Αγρινίου, παράκτια ζώνη – κάμπος Ν. Ηλείας, λοιπές παράκτιες και παραλίμνιες ζώνες της περιφέρειας)".

Με βάση τα στοιχεία της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της αξιολογείται ότι ιδιαίτερα η προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας στις βασικές γεωργικές εκτάσεις της περιφέρειας δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής (για τους λόγους που αναφέρονται στην επόμενη παράγραφο) και γι' αυτό η εφαρμογή της συγκεκριμένης στρατηγικής κατεύθυνσης βαθμολογείται με χαμηλό έως μέτριο βαθμό (-2).

Οι κύριοι λόγοι που γίνεται αυτή η εκτίμηση είναι:

α) δεν έχουν εγκριθεί τοπικά χωροταξικά σχέδια (ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ) ή άλλες χωρικές ρυθμίσεις για τους ΟΤΑ των περιοχών αυτών που θα συνέβαλαν στην προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας με την ισχύ πολύ μεγαλύτερων ορίων κατάτμησης και δραστηκότερων περιορισμών της δόμησης και χρήσεων γης στα αγροτεμάχια των περιοχών αυτών.

β) δεν έχει εφαρμοσθεί η ΚΥΑ 168040 (ΦΕΚ 1528/Β/2010) και τροποποίησή της με την ΚΥΑ 072528 (ΦΕΚ 102/Β/2011) για συγκεκριμένο καθορισμό ζωνών γης υψηλής παραγωγικότητας, διότι δεν έχουν προωθηθεί από το Υπ. Αγροτικής ανάπτυξης και την συγκεκριμένη περιφέρεια οι σχετικές μελέτες (οι οποίες χρειάζονται για να προσδιορισθούν ορισμένα από τα κριτήρια της πιο πάνω απόφασης, όπως για παράδειγμα ο προσδιορισμός του ΡΗ του εδάφους της περιοχής). Με αυτά τα δεδομένα ορισμένες πολεοδομικές υπηρεσίες έχουν παύσει να ζητούν γνωμοδοτήσεις από τις αντίστοιχες υπηρεσίες αγροτικής ανάπτυξης της ΠΔΕ, διότι παίρνουν ασαφείς απαντήσεις για τις περιοχές υψηλής παραγωγικότητας και με ποιες διατάξεις χαρακτηρίζονται ως τέτοιες, τις παλιές οι αυτές της παραπάνω ΚΥΑ που δεν μπορούν να υλοποιηθούν στη πράξη μέχρι σήμερα.

γ) για τους ίδιους λόγους που αναφέρονται στην περίπτωση α), η κατάσταση είναι ακόμη λιγότερο ελεγχόμενη στις παράκτιες ζώνες, όπου οι **πίεσεις για δόμηση και οι συγκρούσεις χρήσεων γης (τουριστικές εγκαταστάσεις, β' κατοικία, μεταποιητικές δραστηριότητες κ.α.) είναι οξύτερες.**

Είναι σαφές ότι οι αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ για την προστασία της γης υψηλής παραγωγικότητας και τον έλεγχο της εκτός σχεδίου δόμησης και της οικιστικής διάχυσης ιδιαίτερα σ' αυτές τις περιοχές είναι σε άμεση συνάφεια με την συγκεκριμένη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ, όπως εξάλλου και οι αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΕΣΠΑ (2007-2013) για την ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής και του τριετούς ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014).

Η τρίτη στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ που αναφέρεται στον πρωτογενή και της οποίας η εφαρμογή πρέπει να αξιολογηθεί με βάση την υπάρχουσα κατάσταση και τις προοπτικές της είναι "η ενδυνάμωση του κτηνοτροφικού τομέα και ο καθορισμός νέων βοσκοτόπων, βελτίωση των υφισταμένων και οργάνωση κτηνοτροφικών πάρκων".

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η Αιτ/νία καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην εγχώρια βιολογική κτηνοτροφία ενώ η σημαντικότητα του τομέα της κτηνοτροφίας για την Π.Δ.Ε. δείχνεται και με στοιχεία του 2009 με παραγωγή γάλακτος, τυριού και βουτύρου σε ποσοστά 11,1%, 10,5% και 16,1% αντίστοιχα της εγχώριας παραγωγής. Οι προοπτικές μπορεί να γίνουν καλύτερες (με δεδομένη την εξαιρετική βιοποικιλότητα και την τοπογραφία της περιοχής που δίνουν στα κτηνοτροφικά προϊόντα την υψηλή ποιότητά τους), **με προϋπόθεση την αντιμετώπιση της ανεπαρκούς κατάστασης των βοσκοτόπων (που υποβαθμίζονται συνεχώς λόγω υπερβόσκησης).**

Η ανάγκη για **οριοθέτηση και οργάνωση νέων βοσκοτόπων, βελτίωση αυτών που υπάρχουν και οργάνωση εκτατικών κτηνοτροφικών πάρκων συνιστούν τα κύρια πεδία για μέτρα και δράσεις εκσυγχρονισμού του τομέα όπως τονίζεται στο τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της ΠΔΕ για την τριετία 2012-2014 σε πλήρη συνάφεια με την συγκεκριμένη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ. Οι μεγαλύτερες εκτάσεις για φυσικά κτηνοτροφικά πάρκα απαιτούνται στην Αιτ/νία (σημειώνεται ότι δεν λειτουργεί κανένα**

κτηνοτροφικό πάρκο σε όλη την Π.Δ.Ε., ενώ τελευταία επιχειρείται να δημιουργηθεί ένα εκτατικό φυσικό πάρκο στα ημιορεινά του Δ.Δ.Πηνείας του Δ. Ήλιδας).

Με βάση τα παραπάνω εκτιμάται ότι η σχετική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ έχει εφαρμοσθεί σε μέτριο, όχι επαρκή ή ικανοποιητικό βαθμό.

Μια τέταρτη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ είναι “η χωρική οργάνωση και ενίσχυση του τομέα των ιχθυοκαλλιέργειών με έμφαση στην Αιτωλοακαρνανία” με ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας στις περιοχές προστασίας των υγροτόπων Ramsar (με τις δεσμεύσεις των ειδικών περιβαλλοντικών διατάξεων) καθώς και ο αποκλεισμός της σχετικής δραστηριότητας στις περιοχές που προβλέπεται ανάπτυξη της τουριστικής και παραθεριστικής δραστηριότητας.

Ειδικότερα στην Αιτ/νία η ιχθυοκαλλιέργεια αποτελεί τον δυναμικότερο κλάδο της περιοχής στον πρωτογενή τομέα και από τα κορυφαία προϊόντα σε αξία εξαγωγών (βλέπε στοιχεία του κεφ.Α.1.1.α.6-1.3.3: αλιεία – ιχθυοκαλλιέργειες).

Το ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες καθορίζει δύο περιοχές ανάπτυξης υδατοκαλλιεργειών στην Π.Δ.Ε. και τις δύο στην Αιτ/νία: α) την ΠΑΥ Δυτικών Ακτών Αιτ/νίας – Σύμπλεγμα Εχινάδων Νήσων (Α3), η οποία ανήκει στην κατηγορία (Α) των ιδιαίτερα αναπτυγμένων περιοχών με σημαντική συγκέντρωση μονάδων (που χρειάζονται βελτιώσεις εκσυγχρονισμού των μονάδων και υποδομών, αναβάθμισης του περιβάλλοντος κλπ) και β) ΠΑΥ Αμβρακικού Κόλπου (Δ1) που ανήκει στην κατηγορία (Δ) περιοχών με ιδιαίτερη ευαισθησία γιατί ανήκει σε περιοχή ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας (συνθήκη RAMSAR).

Πρέπει να επισημανθεί ότι από την σύγκριση της στρατηγικής κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ με τις προτάσεις και κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες (ειδικότερα στις περιοχές που η δραστηριότητα αυτή έχει ζήτηση στην Αιτωλ/νία) προκύπτουν διαφορές σε ποιες ζώνες πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση και με ποιους περιορισμούς και προϋποθέσεις. Στο ΠΠΧΣΑΑ δίνεται η κατεύθυνση (που αφορά κατά κύριο λόγο τις Δ. ακτές της Αιτωλ/νίας) ο περιορισμός / αποκλεισμός της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας στις ζώνες όπου προβλέπεται ανάπτυξη της τουριστικής / παραθεριστικής δραστηριότητας, ενώ στο ΕΠΣΧΑΑ η ΠΑΥ όπου έχει ορισθεί σ’ αυτή την περιοχή είναι της κατηγορίας (Α) των ιδιαίτερα αναπτυσσόμενων περιοχών, με δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης (με τους όρους και περιορισμούς που ορίζονται). Στο ΠΠΧΣΑΑ ακόμη προωθείται η ανάπτυξη ιχθυοκαλλιέργειας στις περιοχές Ramsar και στις άλλες προστατευόμενες περιοχές εσωτερικών υδάτων (με τις δεσμεύσεις βεβαίως των ειδικών περιβαλλοντικών διατάξεων), ενώ στο ΕΠΧΣΑΑ παρουσιάζονται μεγαλύτερες επιφυλάξεις και περιορισμοί περαιτέρω ανάπτυξης της δραστηριότητας σ’ αυτές τις περιοχές, όπως στην ΠΑΥ Αμβρακικού Κόλπου, που ανήκει στην κατηγορία (Δ) των περιοχών με ιδιαίτερη ευαισθησία ως περιοχή ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας.

Με βάση τα παραπάνω εκτιμάται ότι **η σχετική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ είναι σκόπιμο να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα ενώ έχει επιχειρηθεί να εφαρμοσθεί σε μέτριο προς ικανοποιητικό βαθμό.** Με την σημείωση βέβαια ότι άμεσα πρέπει να εκπονηθεί συνολική μελέτη ΠΟΑΠΔ για τις δύο περιοχές που να περιλαμβάνει και τις γειτονικές Εχινάδες, με αντικείμενο και την αναθεώρηση της μελέτης ΠΟΑΥ των Εχινάδων που έχει ολοκληρωθεί, αλλά δεν έχει λάβει υπ’ όψη της στο βαθμό που θα έπρεπε την κατάσταση, τις συγκρούσεις χρήσεων γης και τις εναλλακτικές δυνατότητες αξιοποίησης των Δυτ. ακτών της Αιτωλ/νίας με αποδέσμευση ορισμένων εκτάσεων που καταλαμβάνονται από ιχθυοκαλλιέργειες εταιριών που έχουν οι ίδιες μεγαλύτερες εκτάσεις στις Εχινάδες και θα μπορούσαν να μετεγκατασταθούν σε αυτές. Στα πλαίσια αυτής της μελέτης θα επιδιωχθεί η μεγαλύτερη εξειδίκευση της ΠΑΥ Δυτ. ακτών Αιτωλ/νίας έτσι ώστε να αφεθούν μεγαλύτερες εκτάσεις για αξιοποίηση του εναλλακτικού τουρισμού στις υπο-περιοχές που έχει μεγαλύτερη ζήτηση.

Η κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για “βελτίωση δομών και μηχανισμών πληροφόρησης, εκπαίδευσης και τεχνικής υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού” μπορούμε να πούμε ότι προωθήθηκε σε κάποιο βαθμό από τα προγράμματα του οργανισμού ΔΗΜΗΤΡΑ (Υπ. Αγροτ. Ανάπτυξης) σε πανελλαδική κλίμακα. Από πληροφορίες από την Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής της ΠΔΕ υπήρξε η ενημέρωση ότι τα 2/3 των νέων αγροτών στην Αιτωλ/νία συμμετείχαν στο πρόγραμμα εκπαίδευσης που διαρκούσε περί τις 300 ώρες για κάθε εκπαιδευόμενο. Τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης το πρόγραμμα έχει ουσιαστικά παγώσει στα πλαίσια περικοπής δαπανών.

Με αναφορά στην κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για «ανάπτυξη νέων μεθόδων γεωργικών, κτηνοτροφικών, μελισσοκομικών και αλιευτικών δραστηριοτήτων μέσα από την καθετοποίηση της παραγωγής τους», αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων της Π.Δ.Ε. παίζουν σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή πορεία της περιοχής έχοντας ακόμη **μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης** σε όρους μεγέθυνσης της μεταπαραγωγικής προστιθέμενης αξίας.

Ωστόσο, θεωρούμε ότι η υστέρηση στην έρευνα και στην εισαγωγή νέων μεθόδων για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του πρωτογενή μέσα από την καθετοποίηση της παραγωγής τους συνεχίστηκε και την

10ετία που πέρασε (εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις³) περίπου στο ίδιο βαθμό με το επίπεδο σχετικής στασιμότητας των προηγούμενων 10ετιών.

β.2. Δευτερογενής Τομέας

Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των υφιστάμενων βιοτεχνικών / βιομηχανικών μονάδων και προσέλκυση νέων δυναμικών επιχειρήσεων είναι η πρώτη κατεύθυνση του εγκεκριμένου ΠΠΧΣΑΑ που αφορά τον δευτερογενή τομέα.

Από τα νεώτερα στοιχεία που αναφέρονται πιο αναλυτικά στο κεφ. Α.1.1.α.6-1.5 και τις αξιολογήσεις τους και των προοπτικών τους (βλεπ. κεφ. Α.1.1.β.1.5.β) συνεπάγεται ότι τα σημαντικότερα εμπόδια που πρέπει να υπερπηδηθούν για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των υφιστάμενων βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων και για την προσέλκυση νέων δυναμικών επιχειρήσεων είναι:

- Η συντομότερη δυνατή λειτουργία των μεγάλων μεταφορικών υποδομών της Περιφέρειας που καθυστερούν για τους λόγους που έχουν αναφερθεί.
- Η σημαντική επέκταση της ΒΙΠΕ Πατρών και εξοπλισμός της με τις απαραίτητες εξυπηρετήσεις, καθώς και η εξυγίανση και καλύτερη πολεοδομική και επιχειρησιακή οργάνωση του ΒΙΟΠΑ Πατρών και η ενεργοποίηση οργανωμένων επιχειρηματικών πάρκων που προβλέπονται από τις μελέτες των ΓΠΣ Αγρινίου, Ναυπάκτου, Μεσολογίου, Αιγίου κα.
- Η συντονισμένη δράση Υπ. Ανάπτυξης, Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ΠΔΕ και των Εμποροβιομηχανικών Επιμελητηρίων των τριών ΠΕ και του Πανεπιστημίου Πατρών, για την εισαγωγή της καινοτομίας και νέας τεχνολογίας στις επιχειρήσεις της βιομηχανίας και της μεταποίησης με προτεραιότητα την ΒΙΠΕ και τα Επιχειρηματικά Πάρκα υπάρχοντα και σχεδιαζόμενα.

Επισημαίνεται επίσης ότι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας και η προσέλκυση νέων δυναμικών επιχειρήσεων είναι κύριος στόχος και του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία της περιοχής και κατεύθυνση του ΕΣΠΑ (2007-2013) και του τριετούς ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014) και του ΠΕΠ (2007-2013) σε πλήρη συνάφεια με την κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ.

Η ενθάρρυνση της καθετοποίησης της επεξεργασίας παραδοσιακών γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων της περιφέρειας είναι η δεύτερη στρατηγική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για τον δευτερογενή τομέα παραγωγής. Όπως ήδη έχει επισημανθεί, η ανάκαμψη του δευτερογενή τομέα της περιφέρειας (ιδιαίτερα της μεταποίησης) εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα θετικά αποτελέσματα ή μη για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή. Και με τα νεώτερα στοιχεία διαπιστώνεται για παράδειγμα ότι πιο δυναμικός κλάδος της μεταποίησης της Π.Δ.Ε. με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο είναι ο κλάδος μεταποίησης των τροφίμων.

Με βάση αυτά τα δεδομένα τις τάσεις και προοπτικές, τόσο το τριετές ΕΠ της ΠΔΕ (2012-2014) όσο και το ΠΠΧΣΑΑ υιοθετούν την κατεύθυνση για ενθάρρυνση και ενίσχυση της καθετοποίησης της επεξεργασίας παραδοσιακών γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων της περιφέρειας με την παράλληλη επισήμανση ότι αυτή οφείλει να στηριχθεί και σε νέες μεθόδους, εγκαταστάσεις και πιστοποιημένα προϊόντα (ΠΟΠ, ΠΓΕ).

Η ορθολογική χωροθέτηση της μεταποιητικής δραστηριότητας είναι μια κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ της Π.Δ.Ε., η οποία έχει ειδικούς λόγους να προσεχθεί και να υλοποιηθεί με δεδομένη την «κακή προϊστορία» στα ζητήματα χωροθέτησης βιομηχανικών περιοχών στη περιοχή. Είναι γνωστό ότι δύο παλιές θεσμοθετημένες ΒΙΠΕ, η μια βόρεια της πόλης του Αγρινίου και η άλλη του Μεσολογίου έμειναν για 10ετίες ανενεργές λόγω του «ευκαιριακού» τρόπου που χωροθετήθηκαν σε ακατάλληλες για το σκοπό τους εκτάσεις, η πρώτη δίπλα στον Αχελώο, σε έκταση που πλημμύριζε σε περιόδους που αύξανε η κοίτη του ποταμού και η δεύτερη σε έκταση της οποίας σημαντικό τμήμα της ήταν ελώδες.

Υπενθυμίζουμε ότι ένας από τους κύριους στόχους του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία είναι «ο εξορθολογισμός και εξυγίανση της χωροθέτησης της βιομηχανίας σε επίπεδο χρήσεων γης και **ριζική αλλαγή της σημερινής σχετικής ελκυστικότητας μεταξύ οργανωμένης και διάσπαρτης / σημειακής χωροθέτησης της βιομηχανίας υπέρ της πρώτης**». Ο στόχος αυτός είναι σε ικανοποιητικό βαθμό συνάφειας (αλλά και πιο αναλυτικός), με την συγκεκριμένη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ της Π.Δ.Ε. Σημειώνουμε ακόμη την ανάγκη για σημαντική επέκταση της ΒΙΠΕ Πατρών, την ανάγκη εξυγίανσης / αναβάθμισης του σχεδιασμού του ΒΙΟΠΑ Πατρών και την δυνατότητα και αναγκαιότητα και άλλων οργανωμένων πολεοδομικά και επιχειρηματικά χώρων Επιχειρηματικών Πάρκων, όπως αυτοί θα μελετηθούν στα υπό εκπόνηση ή έγκριση Γ.Π.Σ. των πόλεων του Αγρινίου, του Μεσολογίου και της Ναυπάκτου και πιθανόν της Αμφιλοχίας για την Π.Ε. Αιτ/νίας, Αιγίου και πιθανόν Καλαβρύτων για την Π.Ε. Αχαΐας και ενός Ε.Π. στο ενδιάμεσο της απόστασης Πύργου – Αμαλιάδας και ένα στο βόρειο τμήμα της Π.Ε. Ηλείας.

³ Οι εξαιρέσεις αναφέρονται κυρίως στις ιχθυοκαλλιέργειες που προσφέρουν στον τομέα της έρευνας στην βελτίωση προϊόντων και στην παραγωγή νέων καθώς και σε ορισμένες σύγχρονες εγκαταστάσεις μεταποίησης στην Αιτωλ/νία.

Σε ότι αφορά την τελευταία κατεύθυνση που αφορά στον δευτερογενή τομέα του ΠΠΧΣΑΑ για παροχή κινήτρων και άλλων προωθητικών ενεργειών για τη δημιουργία μεταποιητικών εκμεταλλεύσεων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, έρχεται σε υψηλό βαθμό συνάφειας με τις αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία, στο οποίο προτείνονται και ορισμένα μέτρα και κίνητρα. Στα κίνητρα που θα μπορούσαν να εξετασθούν (όπως αναφέρεται και στο κεφ.Α.1.1.β.1.5.β) είναι ένα υψηλότερο ποσοστό επιδότησης από το καθοριζόμενο στο ΕΣΠΑ (2007-2013), φοροαπαλλαγές κ.α., ιδίως στα ορεινά αγροτικά κέντρα.

β.3 Τριτογενής τομέας

Οι δύο πρώτες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν στον τριτογενή τομέα λόγω του ότι αναφέρονται σε υπηρεσίες ιδιαίτερα σημαντικές για την προβολή του ευρωπαϊκού και εθνικού ρόλου της Π.Δ.Ε. έχουν αναλυθεί και αξιολογηθεί στην θεματική ενότητα: Α.1.1.β.2.1 : “Η χωροταξική ένταξη της περιφέρειας στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο”. Συγκεκριμένα οι κατευθύνσεις αυτές είναι :

- Η ανάδειξη των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών σε «προωθητική δραστηριότητα» για την ευρύτερη περιοχή Πατρών και το τρίπολο Πλατυγιάλι – Αργίνιο – Μεσολόγγι / Αιτωλικό και
- Η αξιοποίηση της υποδομής και του ανθρώπινου δυναμικού στην έρευνα / τεχνολογία και την κοινωνία της πληροφορίας με στόχο τη στενότερη διασύνδεση με παραγωγικές δραστηριότητες και τη διάχυση της καινοτομίας στις επιχειρήσεις της περιφέρειας.

Για την οικονομία της μελέτης και την αποφυγή κατά το δυνατόν συνεχών επαναλήψεων, παραπέμπουμε στην αξιολόγηση της εφαρμογής των δύο αυτών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ στο κεφ.Α.1.1.β.2.1. καθώς και στην αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών των στοιχείων αυτής της θεματικής ενότητας στο κεφ.Α.1.1.β.1.1.

Σε ότι αφορά τις κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν στην ανάγκη επέκτασης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού, στην αξιοποίηση των εσωτερικών υδάτων (κυρίως στην Αιτ/νία και Ηλεία), των ιαματικών πηγών (Ηλεία, Αιτ/νία), των πολιτιστικών και φυσικών πόρων κλπ έχουμε να παρατηρήσουμε συμπερασματικά τα ακόλουθα:

- Η ιδιαίτερη έμφαση που αποδίδει το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ΠΔΕ βασίζεται στη διαπίστωση ότι ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας είναι οι διεθνούς σημασίας πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί και τουριστικοί πόροι υψηλής ποιότητας και η μεγάλη ποικιλία τουριστικών πόρων και προορισμών περιφερειακής ή τοπικής σημασίας (όπως αξιόλογες ακτές, ιαματικές πηγές, αρχαιολογικοί χώροι, κάστρα, σπήλαια, λίμνες, φυσικά τοπία, ενδιαφέρουσες διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικοί πυρήνες και κέντρα).
- Συγκριτικό πλεονέκτημα για τον τουρισμό της ΠΔΕ αποτελεί η ποιότητα και η σημασία των πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πόρων. Η κάμψη του μαζικού τουρισμού, την τελευταία 20ετία και η στροφή της τουριστικής ζήτησης σε νέες μορφές οδηγεί στην ανάγκη εμπλουτισμού και διαφοροποίησης της τουριστικής προσφοράς ειδικά σε περιοχές που διαθέτουν πλούσιους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους. Πρόσθετος παράγοντας είναι η συνεχώς εντεινόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση όπως και η αυξανόμενη τάση για ενεργητική αντιμετώπιση των διακοπών, η οποία στρέφει την προσφορά σε ήπιες μορφές και τη ζήτηση σε δραστηριότητες «ειδικού» τουρισμού.
- Σε άμεση συνάφεια με αυτές τις κατευθύνσεις του Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. της Π.Δ.Ε. είναι οι αντίστοιχες κατευθύνσεις του Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α., του Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α. για τον τουρισμό, του ΕΣΠΑ (2007-2013), του ΠΕΠ (2007-2013) που αφορούν το τομέα ειδικά για την Π.Δ.Ε. του τριετούς Ε.Π. της Π.Δ.Ε. (2012-2014), της εθνικής πολιτικής για τον τουρισμό και του προγράμματος «Πράσινο Τουρισμός».
- Ωστόσο, η γενικότερη εκτίμηση είναι ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί ως ελκυστικοί προορισμοί ήπιων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι περισσότεροι από τους πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της Π.Δ.Ε. παρά ορισμένες (μικρές σε αριθμό) προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση των τελευταία 10ετία.

Η εκτίμηση είναι ότι απαιτούνται συντονισμένες και συνεχείς δράσεις και ενέργειες από την περιφέρεια με την άμεση και ενεργή συμμετοχή του ξενοδοχειακού επιμελητηρίου, των δήμων και των οικολογικών φορέων της περιοχής.

Διαπιστώσεις και εκτιμήσεις – μέτρα και δράσεις που απορρέουν από τις παραπάνω αξιολογήσεις

Η γενικότερη διαπίστωση για τον βαθμό εφαρμογής των επί μέρους κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ που διαμορφώνουν το αναπτυξιακό πλαίσιο της Π.Δ.Ε. είναι ότι η μεγάλη πλειοψηφία των κατευθύνσεων εφαρμόστηκαν σε μικρό έως μέτριο βαθμό και ελάχιστες σε βαθμό που μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικός, όπως άλλωστε παρουσιάζεται και στον σχετικό πίνακα.

Είναι σαφές ότι ο χαμηλός βαθμός εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ και αυτής της θεματικής ενότητας είναι αντανάκλαση κυρίως των αρνητικών συνεπειών της περιόδου της οικονομικής κρίσης. Ειδικότερα, οι αρνητικές συνέπειες αυτής της τελευταίας περιόδου, όπως είναι λογικό, έχουν επηρεάσει δραματικά όλους τους δείκτες που δείχνουν την οικονομική φυσιογνωμία της περιφέρειας (κ.κ. ΑΕΠ, απασχόληση, ανεργία κλπ).

Πιο συγκεκριμένα ως προς τις κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν αυτούς τους δείκτες (π.χ. αύξηση του κ.κ.ΑΕΠ και της απασχόλησης και μείωσης της ανεργίας στην Π.Δ.Ε. κ.α.) είναι εμφανείς δύο υπο-περίοδοι: η υπο-περίοδος 2002-2008 και αυτή 2009-2012.

Στη πρώτη υπο-περίοδο η εξέλιξη των δεικτών δεν απέκλινε αισθητά από τις αισιόδοξες κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ, αν και τα δύο –τρία τελευταία χρόνια (2006-2008) ο ρυθμός αύξησης του κ.κ.ΑΕΠ της περιφέρειας εξελίσσονταν με χαμηλότερους θετικούς ρυθμούς, απ' ό,τι τα προηγούμενα αλλά στην υπο-περίοδο της κρίσης 2009-2012 η επιδείνωση των δεικτών τόσο του κ.κ.ΑΕΠ όσο και της ανεργίας είναι ραγδαία. Η μόνη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ σε ό,τι αφορά τους αναπτυξιακούς δείκτες της περιφέρειας που παρουσιάζει βαθμό που πλησιάζει να είναι ικανοποιητικός δεδομένης της οικονομικής κρίσης είναι η οριακή σχετική αύξηση του ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Σε σχέση με τους παραγωγικούς τομείς και την εξέλιξη τους διαπιστώνεται ότι ο βαθμός εφαρμογής των συγκεκριμένων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για τον πρωτογενή τομέα της περιφέρειας είναι ελαφρώς σε πιο ανεκτό επίπεδο από τις αντίστοιχες κατευθύνσεις που αφορούν στον δευτερογενή και τριτογενή. Η ερμηνεία σ' αυτό δίνεται από νεώτερα στοιχεία της περιόδου της κρίσης που δείχνει ότι α) η γεωργία και κτηνοτροφία προσφέρουν εργασιακό καταφύγιο απέναντι στην οικονομική αβεβαιότητα, β) στην περιοχή συνεχίζει την δυναμική, ανωδική του πορεία ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών, που είναι ο δυναμικότερος κλάδος της περιφέρειας (και σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο) και με προοπτικές μεγέθυνσης και γ) την τελευταία 10ετία παρουσιάζεται μια εμφανής τάση προώθησης των βιολογικών προϊόντων ιδιαίτερα στην Αιτ/νία.

Οι κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ που αναφέρονται ειδικότερα στον δευτερογενή τομέα έχουν εφαρμοσθεί σε μικρό βαθμό στην πλειοψηφία τους με κύρια ερμηνεία την μη διαμόρφωση ακόμη των νέων αναπτυξιακών αξόνων (Δυτικός άξονας, Ολυμπία Οδός, «Διαγώνιος» κ.α.), την σχετική στασιμότητα - βραδύτητα στην λειτουργία της περιφέρειας ως νότιας δυτικής πύλης της χώρας για τους λόγους που ήδη εκτέθηκαν στην προηγούμενη αξιολόγηση, αλλά και η στασιμότητα που παρουσιάζεται προς την κατεύθυνση δημιουργίας νέων οργανωμένων χώρων υποδοχής των βιομηχανικών-βιοτεχνικών εγκαταστάσεων αλλά και στην απαραίτητη επέκταση της ΒΙΠΕ Πατρών.

Οι κατά προτεραιότητα συντονισμένες δράσεις για την υπέρβαση αυτών των καθυστερήσεων και δυσλειτουργιών συνεπικουρούμενες από ανάλογες δράσεις για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα της περιφέρειας θεωρούμε ότι μεσοβραχυπρόθεσμα μπορούν να διευρύνουν τις προοπτικές ενίσχυσης του τομέα και κυρίως των δραστηριοτήτων μεταποίησης προϊόντων του πρωτογενή.

Οι κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ που αναφέρονται ειδικότερα στην επέκταση και καλύτερη αξιοποίηση των υπηρεσιών του τριτογενή τομέα έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα σε μικρό έως μέτριο βαθμό (ανάλογα με την συγκεκριμένη κατεύθυνση όπως φαίνεται στο σχετικό πίνακα). Η γενική διαπίστωση για τον χαμηλό βαθμό εφαρμογής των συγκεκριμένων κατευθύνσεων σχετίζεται μόνο μερικώς με τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που αφορούν κυρίως τις καθυστερήσεις στην οδική σύνδεση της ελεύθερης ζώνης εμπορίου του Πλατυγιάλιου Αστακού με την Ιόνια Οδό, τις ανάλογες καθυστερήσεις στην υλοποίηση της τελευταίας καθώς και στην έλλειψη ακόμη του εμπορευματικού σκέλους του νέου λιμένα της Πάτρας, έργα που η στασιμότητά τους επηρεάζει αρνητικά την κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για «ανάδειξη των υπηρεσιών διεθνούς εμπορίου και μεταφορών σε "προωθητική δραστηριότητα" για την ευρύτερη περιοχή Πατρών και το τρίπολο Πλατυγιάλι – Αργίριο – Μεσολόγγι».

Στον χαμηλό βαθμό των άλλων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ, (σε ό,τι αφορά την κατεύθυνση για αξιοποίηση της υποδομής και του ανθρώπινου δυναμικού στην έρευνα / τεχνολογία και την κοινωνία της πληροφορίας και τις κατευθύνσεις για την προώθηση και επέκταση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη περιφέρεια), οι ερμηνείες είναι σκόπιμο να αναζητηθούν στο μη συστηματικό και ελλιπή συντονισμό, τις οργανωτικές αδυναμίες, ελλείψεις στην ενημέρωση στην προβολή, και στη μη σύνταξη και ενεργοποίηση επιχειρησιακών σχεδίων δράσης.

Τα κυριότερα μέτρα, ενέργειες και δράσεις που απαιτούνται για την εφαρμογή των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για αύξηση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών τομέων έχουν ήδη αναφερθεί στην προηγούμενη αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων της θεματικής ενότητας, στα οποία πρέπει να συμπεριληφθούν και τα μέτρα και δράσεις του προηγούμενου κεφαλαίου Α.1.1.β.2-1.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την προώθηση και επέκταση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ιδιαίτερα στις φθίνουσες ορεινές περιοχές έχει δείχθει από την ανάλυση των νεώτερων στοιχείων ότι είναι αυτή που συμβάλλει πιθανόν περισσότερο από κάθε άλλη δραστηριότητα στην προσπάθεια επιβίωσης αυτών των περιοχών και μάλιστα σε συνέργεια με την κατεύθυνση για ενδοπεριφερειακή σύγκλιση και εδαφική συνοχή, κατευθύνσεις που δείχθηκε σε προηγούμενες θεματικές ενότητες ότι βρίσκονται σε πλήρη ανατροπή στην συγκεκριμένη περιφέρεια.

Τα κυριότερα μέτρα, ενέργειες και δράσεις για την επέκταση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς και του ποιοτικού τουρισμού σε ορισμένες παράκτιες ζώνες πρόσφορες σε τουριστικούς πόρους περιγράφονται στο κεφ. Α11β.2-3.4 ως μέτρα, ενέργειες και δράσεις για την αναβάθμιση των κρίσιμων ζωνών του ενδοπεριφερειακού χώρου (ορεινού χώρου, αγροτικού χώρου, παράκτιων περιοχών).

Ανάγκη αναθεώρησης – εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ

Από την προηγούμενη αξιολόγηση των στρατηγικών και ορισμένων ειδικών κατευθύνσεων (π.χ. κατεύθυνση για μείωση του ποσοστού ανεργίας) του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ προκύπτει η ανάγκη ορισμένων συγκεκριμένων τροποποιήσεων, συμπληρώσεων και εξειδικεύσεων των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για την επόμενη 15ετία λόγω κυρίως της αρνητικής επιρροής που ασκεί η οικονομική κρίση στην πορεία και εξέλιξη ορισμένων οικονομικών δεικτών (π.χ. κ.κ.ΑΕΠ και ανεργία), αλλά και εξελίξεις της τελευταίας 5ετίας σε ορισμένους τομείς, όπως οι μεγάλες προοπτικές που διαμορφώνονται για την περιφέρεια στον ενεργειακό τομέα.

Συγκεκριμένα, από την προηγούμενη αξιολόγηση τεκμηριώνεται η ανάγκη για τροποποιήσεις, συμπληρώσεις και εξειδικεύσεις του ΠΠΧΣΑΑ στα παρακάτω σημεία:

- Η ειδική κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ για μείωση του ποσοστού ανεργίας στην ΠΔΕ (λαμβάνοντας ως βάση τα ποσοστά ανεργίας του 2001 έχει ανατραπεί λόγω των συνεπειών της οικονομικής κρίσης). Απαιτείται εξειδίκευση – τροποποίηση της κατεύθυνσης για την επόμενη 15ετία έτσι ώστε να είναι ρεαλιστική
- Εξειδίκευση του ΠΠΧΣΑΑ ως προς την προτεραιότητα και την έμφαση που πρέπει να δοθεί στον εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα στα πλαίσια της αυξημένης σημασίας του για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας λόγω και της οικονομικής συγκυρίας
- Εξειδίκευση – συμπλήρωση των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ κυρίως στα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού στον δευτερογενή τομέα
- Συμπλήρωση – εξειδίκευση των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ ως προς την μεγαλύτερη έμφαση που πρέπει να δοθεί την επόμενη 15ετία σε σχέση με τον ενεργειακό τομέα και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Οι προοπτικές για την αιφόρο ανάπτυξη της ΠΔΕ την επόμενη 15ετία ως προς την οικονομική φυσιογνωμία και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών της τομέων είναι:

- Η σταδιακή ανάδειξη του πρωτογενή τομέα της περιφέρειας σε δραστηριότητα με φιλοπεριβαλλοντικό (αιφορικό) χαρακτήρα μέσα από τον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωσή του, την συνεχή διεύρυνση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας της εισαγωγής και δραστηκής ανάπτυξης νέων καλλιεργειών (όπως τα ενεργειακά φυτά, την προώθηση της έρευνας και καινοτομίας, ήδη υπάρχουν δείγματα επιτυχημένης εφαρμογής καινοτομιών στον τομέα των ιχθυοκαλλιεργειών)
- Έμφαση στον σχεδιασμό σε οργανωμένα, πολεοδομημένα Επιχειρηματικά Πάρκα της βιομηχανικής – βιοτεχνικής δραστηριότητας και περιορισμό της διάσπαρτης εντός ή εκτός οικιστικών περιοχών δραστηριότητας του δευτερογενή τομέα σε εφαρμογή ενός από τους κύριους στόχους του ΕΠΧΣΑΑ για την βιομηχανία και της κατεύθυνσης για συνεκτικές οικιστικές αναπτύξεις, αποφυγή της άναρχης, διάσπαρτης δόμησης και ανάδειξη των φυσικών τοπίων, της ελκυστικότητας της υπαίθρου και της προστασίας των φυσικών πόρων
- Ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για την ένταξη των οποίων δείχθηκε από την ανάλυση και τις σχετικές αξιολογήσεις ότι αρκετές χωρικές ενότητες της περιφέρειας έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την χωροθέτησή τους, συμβάλλοντας στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής